

SPRAVODAJ

RADY

SLOVENSKÝCH VEDECKÝCH SPOLOČNOSTÍ

Ročník XXI.

3-4/2020

Úvodník

Zápisnica zo zasadnutia Výkonného výboru a Revíznej komisie RSVS pri SAV
ESET Science Award

Vážená kolegyně, vážení kolegovia, predsedníčky a predsedovia i ďalší zástupcovia vedeckých spoločností asociovaných k SAV!

Aktuálny kalendárny rok, ktorý sa postupne blíži k svojmu záveru, bol a ešte stále je veľmi zvláštny, neštandardný. Problémy súvisiace s hrozbou ochorenia COVID-19 a celkovou pandemickou situáciou výrazne zasiahli aj do života vedeckých spoločností, konkrétne aj do realizácie projektov spolupráce s partnerskými ústavmi a centrami SAV. Dovoľte nám, aby sme Vás v tejto situácii oslovili aj touto cestou, najmä v súvislosti s dočerpávaním prostriedkov na realizáciu projektov realizovaných na základe zmluvy medzi vedeckými organizáciami (ústavmi a centrami) SAV a vedeckými spoločnosťami.

Zrejme viacerým spoločnostiam sa nepodarilo v tomto roku uskutočniť pôvodne plánované podujatia v tomto roku v tej podobe a v rozsahu, v akom boli pôvodne naplánované. V tejto špecifickej situácii je úplne ospravedlniteľné, ak prostriedky, ktoré boli partnerským ústavom a centram SAV pridelené na riešenie týchto projektov, budete čerpať modifikovaným spôsobom, napríklad použitím na iné schválené akcie, najmä však

na publikačnú činnosť, prípadne na nákup kancelárskych potrieb a iných organizačných pomôcok, ktoré by sa dali využiť aj pri budúcoročných akciách. Nenabádame k nezmyselnému utrácaniu financií, ale apelujeme na Vás, aby ste v koordinácii s partnerským ústavom podľa možnosti vyčerpali plánované prostriedky ešte tento rok, lebo ich prenos do ďalšieho kalendárneho roka nie je možný. Zmysel by mohli mať napríklad aj prostriedky k online komunikácii, na ktorú sme v terajšej situácii odkázaní. Je veľmi dôležité – ostatne to platí aj v štandardnej situácii – aby ste pri čerpaní prostriedkov postupovali v súčinnosti s vedením a zástupcami partnerských organizácií a prirodzene v súlade platnými predpismi.

Komisia SAV pre spoluprácu s vedeckými spoločnosťami už požiadala o finančné krytie na realizáciu projektov spolupráce vedeckých spoločností s organizáciami SAV aj na budúci rok. Je možné, že pri krátení rozpočtu SAV budú tieto prostriedky ešte skromnejšie ako posledné roky, ale budeme sa usilovať o zachovanie podpory týchto projektov. Predpokladáme, že celkový systém podávania projektov a schvaľovania príspevkov na realizáciu bude veľmi podobný ako minulý rok. Podmienkou ostáva zaplatenie členského príspevku Rade slovenských vedeckých spoločností

– 10 € za rok do 31. 1. 2021, prirodzene i vyrovnanie súvisiacich „podlžností“ za minulé roky. Rovnako budeme požadovať správu o činnosti za uplynulý rok, aj keď bude zrejme väčšinou kratšia, ako po iné roky. Podrobnejšie pokyny a formuláre budú distribuované vedeckým spoločnostiam štandardne obežníkmi, resp. v súvislosti s platením členských príspevkov sú uvedené na inom mieste tohto spravodajcu.

Ďakujeme pekne za Vaše snahy o udržiavanie aktivít vedeckých spoločností aj v súčasných sťa-

žených podmienkach a prajeme Vám pritom úspechy. V neposlednom rade Vám prajeme aj dobré zdravie a čo najmenej obmedzení alebo problémov v súčasnej situácii.

Miroslav T. Morovics
predseda Komisie SAV pre spoluprácu
s vedeckými spoločnosťami

Bratislava, 20.11.2020.

Zápisnica zo zasadnutia Výkonného výboru a Revíznej komisie RSVS pri SAV

konaného dňa 11.3.2020 o 14,00 v zasadačke SCHS v budove FCHPT STU Radlinského 9, č.m. 1111, blok C, 1.posch.

Prítomní: podľa prezenčnej listiny

1. Rokovanie otvoril a viedol predseda RSVS prof. Milata, ospravedlnil neúčast' A. Javorskej z dôvodu ochrany pred nakazením vírusom COVID-19 (cestovanie z Nitry).
2. Kontrola uznesení: uznesenia sú priebežne plnené – vid'. body rokovania aj s ohľadom na redukovanú možnosť aktivít RSVS ako aj VS.
3. RSVS odvoláva Jesennú konferenciu RSVS a vzhľadom na program JK distančná forma.
4. Voľby do RSVS: z členov VV RSVS kandidujú všetci až na doc. Staníčka, ktorý odstupuje z Revíznej komisie RSVS. V. Milata osloví predsedov VS, aby navrhli zástupcu za 2. oddelenie, ako aj do Revíznej komisie RSVS. Keď by sa nedali realizovať voľby do Výkonného výboru ako aj do Revíznej komisie do konca roku 2020, požiadame o súhlas predĺžením funkčného obdobia do ich uskutočnenia, najviac jeden rok.
5. Súťaž mladých sa pre pandemickú situáciu v roku 2020 neuskutočnila.
6. Príprava Spravodaja 3-4/2020: úvod (financovanie VS, aktuality SAV) pripraví Morovics, info o ESET Science Award pripraví Milata, ďalší obsah ako vždy zápisnice, resp. info o nových záujemcoch o vstup do RSVS.
7. Financie VS, RSVS: RSVS odporúča zmysluplne presunúť na schválené aktivity a minú pokiaľ možno všetky prostriedky podľa pravidiel a pokynov EO patronujúceho ústavu SAV. RSVS sa bude podieľať na financovaní diela Vedecké spoločnosti SAV 2020 (termín updatu do 15.11.2020), v prípade, že sa ho nepodarí vydať tak bude podporené vydanie diela História keramiky na Slovensku v spolupráci so Slovenskou chemickou spoločnosťou.
8. Rozličné: VS by si mali skontrolovať platby príspevkov do RSVS, aby sa mohli uchádzať v roku 2021 o finančnú podporu.
V. Milata informoval o záujme o vstup do RSVS: Kartografická spoločnosť SR, Radlinského 11, 813 68 Bratislava, spolupracuje s Geografickým ústavom SAV, (<http://www.slovakcarto.sk>), kontakt: Ing. Róbert Fencík, PhD., robert.fencik@stuba.sk, tel. číslo: +421-2-32888325. Doporučujeme úhradu členského na rok 2020 a prezentáciu v Spravodaji RSVS.

Zapísal: V. Milata

Overil: R. Štefančík

ESET Science Award: Výnimočnou osobnosťou slovenskej vedy

TLAČOVÁ SPRÁVA,
Bratislava 14.10.2020

Medzinárodná komisia ESET Science Award na čele s nobelistom Kipom Thornom vybrala tohtoročných laureátov ocenenia. Výnimočnou osobnosťou slovenskej vedy je Fedor Šimkovic

Ocenenie výnimočných vedcov ESET Science Award po-

zná svojich nových laureátov. Vybrala ich medzinárodná komisia na čele s nositeľom Nobelovej ceny Kipom Thornom na základe náročného hodnotiaceho procesu. V kategórii Výnimočná osobnosť slovenskej vedy sa laureátom stal Fedor Šimkovic, v kategórii Výnimočný mladý vedec do 35 rokov je laureátom Tamás Csanádi a Ivan Varga sa stal laureátom kategórie Výnimočný vysokoškolský pedagóg.

Cieľom ocenenia ESET Science Award je vyzdvihnúť osobnosti slovenskej vedy, ktorých prínos je významný nielen pre Slovensko, ale aj v medzinárodnom vedecko-výskumnom priestore. Laureátov vedeckých kategórií Výnimočná osobnosť slovenskej vedy a Výnimočný mladý vedec do 35 rokov vybrala medzinárodná komisia na základe náročných kritérií medzi ktoré patria napríklad aktuálne vedecko-výskumné výsledky a publikácie, merateľné scientometrické údaje, zapojenie do medzinárodných vedeckých projektov, komunikácia a popularizácia, spolupráca s inými vedeckými odbormi, princípy vedeckej etiky, potenciálny dopad vedeckej práce na ďalšie oblasti života a aj ohlas blízkych spolupracovníkov či študentov.

Medzinárodnej komisii predsedal nositeľ Nobelovej ceny za fyziku profesor Kip Thorne, ktorý ju získal ako jeden z trojice vedcov za prvú priamu detekciu a pozorovanie gravitačných vln. Kip Thorne je jedným z popredných svetových odborníkov na astrofyzikálne implikácie Einsteinovej teórie relativity. V súčasnosti sa aktívne venuje popularizácii vedy, vrátane písania kníh, či spolupráci pri tvorbe slávneho filmu režiséra Christophera Nolana Interstellar, pri ktorom bol nielen poradca, ale aj spoluautor pôvodného konceptu filmu.

„Veda a technológie založené na vedeckom výskume sú kľúčom pri riešení problémov, ako sú pandémie alebo globálne otepľovanie, môžu zachrániť svet,“ pripomenul Kip Thorne počas svojho príhovoru k vedeckej komunite na Slovensku. „Za rovnako dôležité považujem podnecovať rešpekt politikov a verejnosti k vede a k názorom vedcov. Potrebujeme tiež nové generácie svetových lídrov, ktoré budú viesť svet k zodpovedným a na vedeckých poznatkoch založeným riešeniam. Kľúčovým prínosom ocenenia ESET Science Award je práve táto inšpirácia a priblíženie významu vedy pre spoločnosť.“

Ďalšími členmi komisie sú česká odborníčka na chémiu Hana Dvořáková, britská biologička Fiona Watt, nemecký fyzik Rolf-Dieter Heuer, nemecký chemik Ralf Riedel a maďarský matematik Tibor Krisztin. O laureátovi kategórie Výnimočný vysokoškolský pedagóg rozhodli zástupcovia slovenských vedeckých univerzít. Laureátov spoznala verejnosť prostredníctvom online vyhlásenia v stredu 14. októbra 2020. Stream zo slávnostného vyhlásenia je dostupný na linku: <https://www.facebook.com/esetscienceaward/videos/2715027262081508>

Fedor Šimkovic, laureát kategórie Výnimočná osobnosť slovenskej vedy

Profesor RNDr. Fedor Šimkovic, CSc., pôsobí na Katedre jadrovej fyziky a biofyziky Fakulty matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislave, kde vedie tím zložený z mladých vedcov a doktorandov. V rámci vedeckej činnosti sa zaoberá neutrínami, ktoré patria medzi najrozšírenejšie elementárne častice vo vesmíre. Vznikajú v jadrových reakciách na Slnku (vo hviezdach), pri zrážkach kozmického žiarenia s našou atmosférou, pri rozpade ťažkých jadier vo vnútri Zeme, ale aj v našom tele.

Vo svojom výskume využíva atómové jadrá ako laboratórium na štúdium fundamentálnych vlastností neutrín. Svojimi aktivitami pokrýva oblasti atómovej fyziky, jadrovej fyziky a fyziky častíc, s expanziou do astrofyziky. Tieto oblasti výskumu sú prepojené unikátnym procesom bezneutrínového dvojitého beta rozpadu jadier ($0\nu\beta\beta$), ktorý doposiaľ nebol pozorovaný a je predmetom obrovského záujmu vedeckej spoločnosti. Jeho cieľom je komplexný teoretický opis tohto procesu v spojitosti s problematikou teórií veľkého zjednotenia, štruktúrou jadier a atómov.

V portfóliu Fedora Šimkovica je aj množstvo medzinárodných spoluprác. Väčšinu vedeckých kontaktov nadobudol počas pobytov na Karls-Eberhard Univerzite v Tübingene. Veľmi cenná je pre neho spolupráca s medzinárodným ústavom v Dubne a s Ústavom technickej a experimentálnej fyziky ČVUT v Prahe. Publikoval mnoho článkov s jeho zahraničnými kolegami

Napríklad z CALTECHu, Univerzity v Ioannine, Univerzity vo Valparaiso, University College v Londýne, z ústavu v ITEP v Moskve a s mnohými ďalšími.

Posledných 7 rokov je jedným z hlavných organizátorov internacionálnych Letných škôl Bruna Pontecorva v oblasti fyziky neutrín, na ktorých prednášajú uznávaní vedci.

Tamás Csanádi, laureát kategórie Výnimočný mladý vedec do 35 rokov

MSc. Tamás Csanádi, PhD., z Ústavu materiálového výskumu Slovenskej akadémie vied v Košiciach skúma deformačné správanie keramiky v mikro/nano škále s cieľom vyvinúť novú pokročilú štruktúrnu keramiky s vylepšenou plasticitou. Vďaka tomu by bola spoľahlivejšia, a tým by mohla slúžiť ako alternatíva kovov, no s vyššou teplotou topenia a lepšou tvrdosťou a pevnosťou.

Nová štruktúrnu keramiky by mohla zlepšiť kvalitu a životnosť mnohých kovových strojov. Navyše, mohla by byť používaná ako ochranná vrstva pre materiály, ktoré zvyknú byť vystavené extrémne vysokým teplotám (nad 2000 °C), keďže kovové materiály takéto teploty neznesú.

Jedným z jeho najväčších úspechov bolo zistenie, že na mikroskopickú škálu a za špecifických podmienok sa zrná keramiky môžu deformovať. Pomocou mikro/nanomechanického testovania zistil, že keramiky nie je také krehká, ako sa myslelo. S najväčšou pravdepodobnosťou sa môže ohýbať. Jeho cieľom je prísť na to, ako toto správanie docieľiť aj vo väčšej škále, vďaka čomu sa budú môcť začať vyrábať materiály potrebnej veľkosti.

Svoje doktorandské štúdium začal na univerzite Eötvös Loránd University (ELTE) v Budapešti a vo svojej výskumnej činnosti pokračoval v Ústave materiálového výskumu Slovenskej akadémie vied v Košiciach.

Ivan Varga, laureát kategórie Výnimočný vysokoškolský pedagóg

Profesor RNDr. Ivan Varga, PhD., pôsobí na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a jeho výskumný tím ako jeden z prvých na svete opísal široké lymfatické priestory v stene vajčkovodov a výskyt špecializovaných buniek imunitného systému potláčajúcich obrannú reakciu vo výstelke vajčkovodov. Na tieto základné výskumy teraz nadväzuje a zisťuje, ako by sa dali nové poznatky využiť pri liečbe neplodnosti žien. Podarilo sa im tiež potvrdiť súvislosť medzi niektorými vrodenými chybami srdca a zmenenou mikroskopickou stavbou detskej žľazy.

V posledných rokoch sa intenzívne venuje aj inovácii názvoslovia používaného v mikroskopickú anatómii. V rámci medzinárodného expertného programu FIPAT sa s vedcami z iných krajín usilujú celosvetovo zjednotiť názvoslovia, aby sa odborníci bez ohľadu na svoje zameranie či štátnu príslušnosť vedeli vždy exaktne dohovoriť.

Pedagogickú a vedeckú prácu na výskumných univerzitách vníma ako spojené nádoby, keďže učiteľia študentom sprostredkujú najnovšie poznatky, ku ktorým svojím výskumom aj sami prispievajú. Podľa jeho názoru rozvíjajúcich disciplínach je odovzdávanie najnovších informácií nevyhnutnosťou. Myslí si, že dobrý učiteľ musí z obrovského množstva poznatkov zvýrazniť tie, ktoré študent v praxi využije. Stotožňuje sa so životným krédom svojho otca, že by bolo tragédiou, ak by raz žiaci neboli múdrejší od svojho učiteľa.

„Všetci laureáti ale aj finalisti ocenenia sú príkladom toho, ako by mala vyzerat' súčasná veda na Slovensku. Ich vedecká práca je prepojená na medzinárodný výskum a pozerá na problémy aj z pohľadu iných vedeckých odborov. Ich výskum tiež odpovedá na súčasné problémy, ktorým čelí slovenská či medzinárodná spoločnosť. Laureátom gratulujem a prajem im ďalšie úspechy v ich vedeckej a pedagogickej práci,“ hovorí Richard Marko, generálny riaditeľ spoločnosti ESET. Viac informácií nájdete na www.esetscienceaward.sk

O Nadácii ESET

Nadácia ESET vznikla v roku 2011 a medzi jej primárne aktivity patrí rozvíjanie vzdelania v oblasti informačných technológií, internetovej bezpečnosti, popularizácie vedy a výskumu, ako aj podpora projektov týkajúcich sa občianskej spoločnosti. Počas úspešných ôsmich rokov svojej existencie Nadácia ESET vytvorila dlhodobé partnerstvá s organizáciami, ktorých ciele a výstupy prispievajú k naplneniu jej smerovania. Viac informácií nájdete na www.nadaciaeset.sk

O spoločnosti ESET

Spoločnosť ESET už vyše 30 rokov vyvíja popredný bezpečnostný softvér pre firmy i domácich používateľov na celom svete. Vďaka riešeniam chrániacim koncové a mobilné zariadenia a servery, šifrovaniu a dvojfaktorovej autentifikácii umožňuje firmám a organizáciám využívať plný potenciál ich technológií. ESET drží rekord v počte VB100 ocenení, ktoré udeľuje britský Virus Bulletin, vysokorešpektovaná nezávislá testovacia organizácia. Týždenník Trend ocenil ESET šesťkrát titulom Firma roka.

ESET sídli v Bratislave, regionálne pobočky má v Prahe (ČR); Jene, Mníchove (Nemecko); Bournemouth (Veľká Británia); San Diegu (USA); Toronte (Kanada); Buenos Aires (Argentína); Sydney (Austrália), Singapure a japonskom Tokiu. Výskumné a vývojové centrá sú okrem Bratislavy, Košíc, Žiliny, Prahy a Brna aj v poľskom Krakove, britskom Tauntone, kanadskom Montreale a rumunskom Jasy. ESET má zastúpenie vo viac ako 200 krajinách a územiach sveta.

Kontakty pre médiá

Michaela Lukovičová
Seesame Communication Experts
+421 907 627 189
lukovicova@seesame.com

Paulína Böhmerová
Nadácia ESET
+421 917 393 253
info@esetscienceaward.sk

Fotografia: ESET Science Award, autorka Linda Kisková Bohušová

Výkonný výbor RSVS

1. odd.:	prof. Ing. Július Cirák, CSc. (SFdS) Ing. Jaroslav Jerz, PhD. (VSNK)
2. odd.:	neobsadené prof. Ing. Viktor Milata, DrSc. (SChemS), predseda
3. odd.:	doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol, Ph.D. (SSRP), podpredseda doc. Mgr. Andrea Javorská, PhD. (SFZ), hospodárka
Komisia SAV:	RNDr. Miroslav Morovics, CSc.
Revízna komisia:	doc. RNDr. Martin Kalina, CSc. (JSMF) doc. Mgr. Katarína Slobodová Nováková, PhD. (NSS)

Spravodaj Rady slovenských vedeckých spoločností

Vydáva Rada slovenských vedeckých spoločností pri SAV pre vnútornú potrebu
Redakčná rada: V. Milata (predseda), R. Štefančík (výkonný redaktor),
A. Javorská, J. Cirák, J. Jerz

Redakcia: radolist@yahoo.de
Vychádza v elektronickej podobe
Registrácia MK SR EV 897/08

Číslo 3-4, 2020